

УДК 336.143:336.2

В. С. ПОГОРЕЛОВ,
аспірант кафедри фінансів
ДВНЗ "Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана"

ОРГАНІЗАЦІЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Встановлено основну відмінність складових економічної децентралізації та з'ясовано сутність фіскальної децентралізації міжбюджетних відносин. Висвітлено особливості їх організації в умовах фіскальної децентралізації. Здійснено порівняння централізованих, децентралізованих та змішаних моделей організації міжбюджетних відносин. Названо основні типи децентралізованої моделі організації таких відносин та виокремлено особливості їх організації.

Ключові слова: бюджетний федералізм, міжбюджетні відносини, місцеве самоврядування, оподаткування, соціально-економічний розвиток, територіальна громада, фіскальна децентралізація.

V. S. POHORIELOV,
Postgraduate, Chair of Finance
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman

ORGANIZATION OF INTERBUDGETARY FISCAL RELATIONS IN THE CONTEXT OF FISCAL DECENTRALIZATION

The main difference between the components of economic decentralization is identified and the essence of fiscal decentralization of interbudgetary relations has been clarified. The specifics of their organization in the context of fiscal decentralization are highlighted. The centralized, decentralized and mixed models of the organization of interbudgetary relations have been compared. The main types of the decentralized model of the organization of such relations are clarified and peculiarities of their organization are identified.

Keywords: budget federalism, interbudgetary relations, local self-governing, taxation, socio-economic development, territorial community, fiscal decentralization.

Сучасні тенденції соціально-економічного розвитку українських територіальних громад характеризуються неоднозначністю через процеси глобалізації та лібералізації економічних відносин між ними. Саме ці процеси шляхом нерівномірного розподілу ресурсів, факторів виробництва і капіталу сприяють посиленню диференціації територіальних громад за рівнем соціально-економічного розвитку. Тому територіальні громади позбавлені рівних можливостей мобілізації фіскальних ресурсів для покриття власних видатків, отже, метою організації міжбюджетних відносин є надання їм можливостей для реалізації покладених на них повноважень і завдань.

© Погорєлов Владислав Сергійович (Pohorielov Vladyslav Serhiiovych), 2017; e-mail: vladyslav7007@ukr.net.

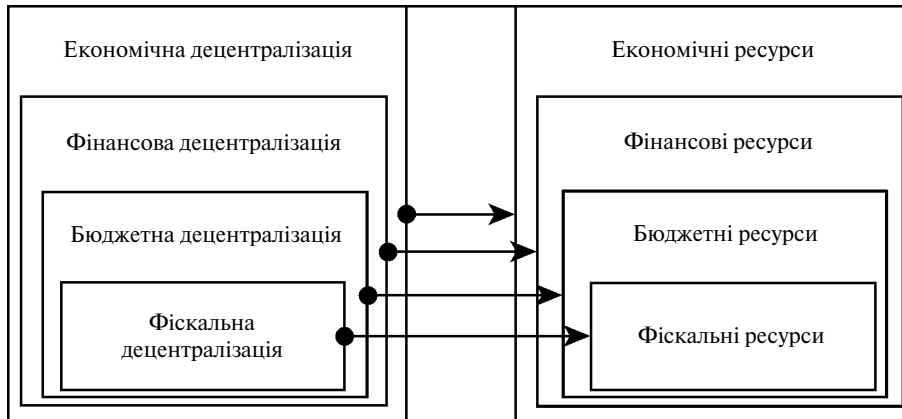
Міжбюджетні відносини в економічній системі країн світу є досить висвітленими, наприклад, у дослідженнях таких учених, як І. Волохова, М. Деркач, В. Іванов, Я. Казюк, М. Кульчицький, І. Луніна, Л. Миргородська, А. Сітніченко та інші. У науковій літературі дуже поширений підхід А. Лаврова, який поділяє відомі міжбюджетні відносини на п'ять принципово різних моделей їх організації: американську, китайську, канадську, німецьку та радянську [1]. Водночас більшість авторів аналізують зарубіжний досвід організації міжбюджетних відносин, розглядаючи останні крізь призму бюджетного вирівнювання, і виокремлюють чотири основні моделі: німецьку, американську, канадську і модель міжбюджетних відносин, яка сформувалася в унітарних державах [2, с. 163]. Попри плюралізм поглядів на організацію міжбюджетних відносин відповідно до їх концепцій, серед усіх відомих моделей організації міжбюджетних відносин науковці так чи інакше виокремлюють централізовані, децентралізовані та змішані [3, с. 17; 4, с. 126–131; 5, с. 133; 6; 7]. Крім того, міжбюджетні відносини за напрямками руху фіскальних ресурсів у світовій практиці бувають не тільки вертикальними (між різними рівнями владної вертикалі), але й горизонтальними, які встановлені в межах одного рівня владної вертикалі [6, с. 65]. Якщо в децентралізованих та змішаних моделях горизонтальні міжбюджетні відносини ще можливі, то у випадку централізованої моделі така практика відсутня. Водночас процес фіскальної децентралізації як багатофакторний та багатокомпонентний феномен характеризує розвиток сучасних міжбюджетних відносин будь-якої країни, незалежно від рівня її економічного розвитку чи типу державного устрою. Тому такий процес потребує однозначного трактування можливих моделей організації міжбюджетних відносин.

Отже, **мета статті** – висвітлити особливості організації міжбюджетних відносин в умовах фіскальної децентралізації. Для цього слід систематизувати основні типи децентралізації на рівні держави; порівняти відомі моделі організації міжбюджетних відносин; виокремити основні типи децентралізованої моделі організації міжбюджетних відносин.

Теорія децентралізації, починаючи з ХХ ст., постійно вдосконалюється з урахуванням вимог часу та особливостей державного управління. Так, в українській науковій літературі відомі різноманітні концепції децентралізації, які дозволяють виокремити основні типи децентралізації на рівні держави: адміністративну (бюрократичну, функціональну) децентралізацію, яка передбачає процес передання та розширення по владній вертикалі компетенцій, прав і повноважень [8, с. 63]; екологічну децентралізацію у сфері охорони навколишнього природного середовища [9, с. 297]; політичну (демократичну) децентралізацію, яка полягає в розподілі політичної влади між регіонами та органами влади [10, с. 282]; територіально-просторову (просторову) децентралізацію, яка передбачає впровадження цільових програм розвитку регіонів [11, с. 37]; економічну (ринкову) децентралізацію, засновану на впровадженні ринкових механізмів взаємодії по владній вертикалі в економічній сфері (рис.).

Варто зазначити, що В. Зайчикова виокремлює фіскальну децентралізацію як різновид економічної децентралізації міжбюджетних відносин [12, с. 58], тоді як О. Вознюк вважає, що у складі фінансової децентралізації бюджетна децентралізація включає фіскальну децентралізацію [13, с. 442]. Крім того, він підкреслює, що думки та позиції провідних українських вчених у сфері фінансів (О. Ки-

риленко, В. Опаріна, В. Федосова та інших) стосуються, насамперед, бюджетної децентралізації. Як випливає з рисунка, фіскальна децентралізація входить до складу економічної децентралізації міжбюджетних відносин.

Фіскальна децентралізація як складова економічної децентралізації міжбюджетних відносин

Складено автором.

На нашу думку, основною відмінністю всіх складових економічної децентралізації міжбюджетних відносин є обсяг компетенцій, прав і повноважень владної вертикалі щодо прийняття рішень стосовно використання того чи іншого виду економічних ресурсів. Очевидно, фіскальна децентралізація відображає обсяг повноважень місцевих органів влади щодо збирання та використання податків для ефективного надання суспільних послуг населенню регіону [14, с. 153]. Сам процес фіскальної децентралізації міжбюджетних відносин, на наш погляд, передбачає систему відносин щодо розподілу владних функцій, фіскальних ресурсів і відповідальності за їх використання, що дає можливість територіальним громадам автономно фінансувати і забезпечувати місцеве населення суспільно необхідними благами. Отже, мета процесу фіскальної децентралізації міжбюджетних відносин, як слушно зазначає Д. Нехайчук, – створити тісний взаємозв’язок “між системою управління і населенням, зміцнивши фінансову систему органів місцевого самоврядування. Це передбачає надання органам місцевого самоврядування певних повноважень у сфері оподаткування і використання коштів, самостійне формування видаткової частини бюджету” [15, с. 17].

Погоджуємося, що виокремлені типи децентралізації на рівні держави “мають певні характерні ознаки, наслідки та умови реалізації, які можуть впроваджуватись як самостійно, так і у взаємозв’язку одна з одною, у різних формах і різноманітних сполученнях як в межах країни, так і в окремих галузях народного господарства” [16, с. 149]. Крім того, сьогодні можна спостерігати зміни характеру взаємовідносин між різними рівнями владних вертикалі та горизонталі, розширення свободи прийняття управлінських рішень нижчими рівнями, які задають особливого динамізму всім сторонам життєдіяльності громадянського суспільства, позначаючись на міжбюджетних відносинах. Оскільки місцеве самоврядування є невід’ємною частиною державного устрою будь-якої країни – як федеративного, так і унітарного, то моделі організації міжбюджетних відносин країни також істотно залежать від його типу. Таким чином, виокремлюють централізовані, децентралізовані та змішані моделі організації міжбюджетних відносин.

Централізована модель організації міжбюджетних відносин характеризується високим, порівняно з іншими моделями, ступенем участі центральних органів влади у вирішенні питань соціально-економічного розвитку територіальних громад. Цю модель побудовано на засадах досить жорсткого фінансового контролю, обмеження автономії місцевої влади, усунення нерівності територіальних громад через міжбюджетні трансферти. У даній моделі яскраво виражено концепцію бюджетного унітаризму, яка передбачає паритетність забезпечення соціально-економічних інтересів усіх ланок владної вертикалі та уніфікацію стандартів надання суспільних послуг у межах всієї території держави [17, с. 13]. Перевагою такої моделі є тісна співпраця всіх ланок владної вертикалі, що сприяє збереженню єдності держави. Водночас недоліками є відсутність власних джерел доходів і горизонтальних міжбюджетних відносин, а також неможливість самостійно здійснювати бюджетний процес органами місцевого самоврядування [18, с. 6].

Така організація міжбюджетних відносин спостерігалася до 1974 р. в Австрії [10, с. 96]. Як приклади унітарної моделі організації міжбюджетних відносин варто згадати досвід Японії, Швеції, Данії та інших країн, які активно застосовують систему міжбюджетних трансфертів [19]. Слід сказати також і про радянську модель організації міжбюджетних відносин, яка сьогодні становить історичний інтерес, оскільки свого часу існувала в партійно-адміністративній державі. У країні, вищі органи влади якої затверджували бюджети нижчого рівня, формуючи державний бюджет, витрати були розписані по вертикалі, без можливості внесення подальших змін. Цією моделлю передбачалося закріплення за кожним бюджетом доходів, які мали покривати затверджені потреби. Оскільки нормативи відрахувань від податків до територіальних бюджетів були індивідуальними, у разі нестачі зібраних податків з бюджету вищого рівня надходила індивідуальна дотація. Очевидно, що не було фіскальної самостійності регіональних і місцевих органів влади, тому ефективність міжбюджетних відносин була низькою через відсутність стимулів до збільшення доходів і раціоналізації витрат, постійне нарощування навантаження на державний бюджет. Крім того, у моделі партійно-адміністративної держави соціальну справедливість не було забезпечено [23].

Одноканальним варіантом радянської моделі є китайська модель організації міжбюджетних відносин, у якій податки збираються регіональною владою, центр визначає (частково за формулами, але переважно за домовленістю) норми відрахувань до державного бюджету. Така модель організації міжбюджетних відносин сумісна з економічним зростанням найбільш розвинутих або привілейованих регіонів Китаю, однак при цьому відсутні стимули для раціонального використання бюджетних коштів через поширені явища корупції, кумівства, зрощення державного апарату з бізнесом, торг навколо бюджетних ресурсів. Соціальна справедливість не забезпечується, оскільки існує незначний перерозподіл бюджетних ресурсів між провінціями [18, с. 8].

У свою чергу, децентралізовану модель організації міжбюджетних відносин орієнтовано на автономію територіальних громад від центральної влади договірно-правового характеру, а також розмежування фіскальних і видаткових повноважень територіальних громад з дотриманням принципу субсидіарності [21, с. 120]. Перевагами такої моделі, побудованої на засадах бюджетного федералізму, є відносна автономія територіальних громад від рішень органів центральної влади, а також мінімізація перерозподільних процесів у бюджетній та податковій системах.

Проте до головних їх недоліків варто віднести ризики порушення єдності держави внаслідок зміцнення позицій групи лідерів серед територіальних громад; прагнення платоспроможних територіальних громад до автономного ведення економічної діяльності, а також ризики втрати контролю органів центральної влади за результатами бюджетно-податкової діяльності органів влади територіальних громад тощо [18, с. 6].

Як приклад децентралізації міжбюджетних відносин можна навести американську модель, яка втілює класичний (конкурентний) бюджетний федералізм. Різні рівні владної вертикалі США відповідно до їх функцій (федерація, штати і муніципалітети) мають власні податки та автономні податкові служби, тому основу організації бюджетних зв'язків територіальних громад становлять горизонтальні відносини. Оскільки розвиток горизонтальних міжбюджетних відносин у США характеризується відсутністю відрахувань від федеральних податків до бюджетів штатів, така модель демонструє самостійність влади територіальних громад у формуванні та використанні фіскальних ресурсів. Фінансова допомога регіонам розподіляється у вигляді субвенцій, цілі яких визначаються з урахуванням загальнонаціональних пріоритетів. Найвища економічна ефективність характеризує втілення ідеології класичного (конкурентного) бюджетного федералізму. Крім того, соціальна справедливість фінансування територіальних громад США, порівняно з іншими моделями організації міжбюджетних відносин, є вищою, ніж у радянській і китайській моделях, але нижчою, ніж у канадській і німецькій [22].

У свою чергу, канадська модель організації міжбюджетних відносин — це соціально орієнтований варіант американської моделі, яка передбачає місцеве і загальнодержавне оподаткування економічних ресурсів територіальних громад. Провінції та муніципалітети Канади мають право вести власну податкову політику на основі самостійного прийняття законодавства з місцевих та регіональних питань. Крім того, у канадській моделі важливу роль відіграють процеси вирівнювання соціально-економічних умов життєдіяльності населення. Оскільки ступінь відставання фінансової забезпеченості провінцій від середнього рівня по Канаді — це критерій виділення цільових трансфертів, то близьким до оптимального в канадській моделі організації міжбюджетних відносин є поєднання економічної ефективності та соціальної справедливості [1; 25, с. 20–21] (сьогодні реалізується не тільки в Канаді, але й в Австрії та Швейцарії) [2, с. 164].

Водночас німецька модель організації міжбюджетних відносин — це втілення ідеології так званого кооперативного бюджетного федералізму, за якого бюджетна система Німеччини побудована на загальнодержавних податках, надходження від яких розподіляються між усіма її рівнями, щоб забезпечити єдиний рівень життя для всього населення. Здійснюється і частковий перерозподіл податкових надходжень завдяки механізму диференціації нормативів відрахувань для скорочення розривів між фінансовою забезпеченістю заможних і депресивних регіонів [23, с. 21]. Також передбачено відносно невелику пряму фінансову допомогу з бюджетів вищого рівня, проте існують великі федеральні та спільні програми регіонального розвитку. Крім того, витратні повноваження розподілено відповідно до принципів ідеології класичного бюджетного федералізму. Особливе значення надається вирівнюванню фіскального потенціалу територіальних громад завдяки системі горизонтальних трансфертів, тому соціальна справедливість у німецькій моделі

організації міжбюджетних відносин забезпечується за рахунок економічної ефективності [18; 22].

Очевидно, що будь-які моделі організації міжбюджетних відносин як принципи управління суспільними фінансами припускають, як мінімум, два рівні управління, які здійснюють свою владу щодо однієї і тієї самої території та одного і того самого населення; кожний рівень владної вертикалі має хоча б одну сферу діяльності, в якій він повністю автономний (реалізація принципу децентралізації); існують гарантії (у формі простого декларування в Конституції) автономії кожного рівня владної вертикалі у своїй власній сфері [2].

Результатом синтезу тих чи інших елементів перелічених моделей організації міжбюджетних відносин може стати або їх нежиттєздатна компіляція, або принципово нова модель. Зокрема, відомі приклади змішаних (гібридних) моделей організації міжбюджетних відносин демонструють перехід від централізованої до децентралізованої моделі [5, с. 133; 24, с. 30]. Варто зазначити, що в Україні на момент відновлення її незалежності задекларовано децентралізовану модель міжбюджетних відносин, проте дотепер намагаються позбутися залишків соціалістичної моделі формування місцевих бюджетів, а саме надмірної централізації влади, її неефективної організації на регіональному рівні, а також недієздатності місцевого самоврядування. Крім того, донедавна в Україні були можливі лише вертикальні міжбюджетні відносини між державою і органами місцевого самоврядування, а також міжбюджетні відносини органів місцевого самоврядування різних рівнів [6, с. 65]. Нині чинне бюджетне законодавство допускає розвиток горизонтальних міжбюджетних відносин на договірній основі та на підставі відповідних рішень органів влади територіальних громад для досягнення цілей задоволення інтересів населення територіальних громад – реципієнтів міжбюджетних трансфертів у процесі отримання необхідних суспільних послуг [9, с. 131; 25, с. 342–343]. На нашу думку, постійною проблемою незалежної Української держави був і залишається пошук оптимальної моделі організації міжбюджетних відносин, яка б не суперечила інтересам історично сформованих територіальних громад та центральної влади в умовах фіскальної децентралізації.

Висновки

Як показує світовий досвід, жодній країні не вдалося створити ідеальну модель організації міжбюджетних відносин. Під впливом політичних, історичних і національних факторів сформувалося багато бюджетних систем, які помітно відрізняються між собою. Становлення і розвиток моделей організації міжбюджетних відносин, зокрема, в умовах фіскальної децентралізації, зазвичай здійснюються за допомогою методу проб і помилок. Водночас світовий досвід доводить, що ефективне функціонування будь-якої моделі організації міжбюджетних відносин (централізованої, децентралізованої, змішаної) передбачає чітке розмежування повноважень між усіма рівнями влади за видатками, наділення відповідних рівнів влади достатніми для реалізації цих повноважень фіскальними ресурсами, а також згладжування вертикальних і горизонтальних дисбалансів за допомогою системи бюджетних трансфертів для забезпечення на всій території країни певного стандарту державних послуг. Тому сьогодні незмінним вектором фіскальної децентралізації міжбюджетних відносин в Україні повинне стати формування заможних територіальних громад з відповідальними органами влади, які мають до-

статні фінансові можливості для надання необхідного обсягу суспільних послуг і розбудови соціальної інфраструктури місцевого значення.

Перспективними розвідками у цьому напрямі є визначення ефективності формування бюджетів об'єднаних територіальних громад України в умовах фінансової децентралізації, а також оцінка можливостей їх горизонтальної міжбюджетної співпраці на договірній основі.

Список використаної літератури

1. *Деркач М.І.* Моделі фінансової децентралізації країн світу // Вісник Дніпропетровського університету. — 2012. — Вип. 6/3. — С. 3–10.
2. *Морозова Е.А., Шахворостов И.С.* Модели организации межбюджетных отношений в зарубежных странах и возможности их использования в Российской Федерации // Вопросы экономики и права. — 2012. — № 6. — С. 162–166.
3. *Баланюк Л.І.* Бюджетний федералізм у фінансовій системі держави // Економічні студії. — 2014. — № 4. — С. 16–18.
4. *Гаман М.В.* Механізм формування фінансових ресурсів регіону // Вісник АМСУ. — 2013. — № 2. — С. 126–131.
5. *Ізюмська В.А.* Теоретична модель системи управління міжбюджетними відносинами в Україні // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. — 2014. — Вип. 2/5. — Т. 19. — С. 130–134.
6. *Кульчицький М.І.* Міжбюджетні відносини в економічній системі України : моногр. — Львів : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2015. — 493 с.
7. *Кульчицький М.І.* Теоретико-методологічні основи міжбюджетних відносин: проблеми, тенденції та перспективи розвитку // БізнесІнформ. — 2015. — № 6. — С. 174–181.
8. *Трещов М.М.* Децентралізація як засіб ресурсної самодостатності територіальних громад: теоретичний аспект // Державне управління та місцеве самоврядування. — 2015. — Вип. 2. — С. 60–69.
9. *Барбашова Н.В.* Децентралізація управління екологічною сферою: стан та перспективи розвитку // Держава і право. — 2014. — Вип. 64. — С. 291–297.
10. *Волохова І.С.* Міжбюджетні відносини в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку : моногр. — Одеса : Атлант, 2010. — 233 с.
11. *Камінська Н.В.* Децентралізація влади і досвід її проведення у зарубіжних державах // Наукові записки Інституту законодавства ВРУ. — 2014. — № 4. — С. 35–40.
12. *Зайчикова В.В.* Місцеві фінанси України та європейських країн. — К. : НДФІ, 2007. — 299 с.
13. *Вознюк О.В.* Фінансова децентралізація як основа становлення самостійності органів місцевого самоврядування // Вісник Донецького національного університету. — 2015. — № 1. — С. 441–444.
14. *Іжа М.М.* Показник децентралізаційних процесів у країнах Європи // Вісник СевНТУ. — 2010. — Вип. 112. — С. 152–155.
15. *Нехайчук Д.В.* Дослідження теоретичних моделей формування фінансових взаємовідносин регіонів та центру // Актуальні проблеми державного управління. — 2014. — Вип. 3. — С. 16–19.
16. *Стукало Н.В., Деркач М.І., Стукало М.В.* Теоретико-методологічні засади фінансової децентралізації // Економічний простір. — 2010. — № 40. — С. 147–154.

17. Чеберяко О.В. Фінансова підтримка місцевих бюджетів в умовах фінансового унітаризму в Україні // Фінанси України. – 2005. – № 9. – С. 13–19.
18. Иванов В.В. Типология межбюджетных отношений и моделей бюджетного федерализма // Вестник МГТУ. – 2010. – № 1. – Т. 13. – С. 5–14.
19. Льницький О.В. Реформа міжбюджетних відносин на шляху до бюджетної (фіскальної) децентралізації в Україні // Публічне право. – 2016. – № 1. – С. 126–134.
20. Мащенко Е.С. Налоговый федерализм как базис социально-экономического развития страны // Мир науки и образования. – 2016. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.mgirm.ru/World_of_science_and_education/2016/1\(5\)/Mashchenko.pdf](http://www.mgirm.ru/World_of_science_and_education/2016/1(5)/Mashchenko.pdf).
21. Тарангул В.Д. Зарубіжний досвід організації міжбюджетних відносин та їх законодавче забезпечення // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2006. – № 3. – С. 117–123.
22. Казюк Я.М. Моделі державного управління міжбюджетними відносинами у розвинених країнах світу: уроки для України // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2013. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://el-zbirn-du.at.ua/Kaz_s.pdf.
23. Назаров В.С. Международный опыт эволюции методик распределения выравнивающих трансфертов : моногр. – М. : РАНХиГС при Президенте РФ, 2013. – 98 с.
24. Ставерська Т.О., Шевчук І.Л. Реформування міжбюджетних відносин в Україні // ScienceRise. – 2015. – № 6/3 (11). – С. 29–34.
25. Макаренко О.Є. Правові, економічні та політичні аспекти формування міжбюджетних відносин // Актуальні проблеми державного управління. – 2009. – № 1. – С. 342–350.

References

1. Derkach M.I. *Modeli fiskal'noi detsentralizatsii krain svitu* [Models of fiscal decentralization in the countries over the world]. *Visnyk Dnipropetrovs'koho universytetu – Herald of the Dnepropetrovsk National University*, 2012, Issue 6/3, pp. 3–10 [in Ukrainian].
2. Morozova E.A., Shakhvorostov I.S. *Modeli organizatsii mezhbyudzhetnykh otnoshenii v zarubezhnykh stranakh i vozmozhnosti ikh ispol'zovaniya v Rossiyskoi Federatsii* [The models of organization of inter-budget relations of foreign countries and possibilities of its application in Russian Federation]. *Voprosy ekonomiki i prava – Economic and Law Issues*, 2012, No. 6, pp. 162–166 [in Russian].
3. Balanyuk L.I. *Byudzhetnyi federalizm u finansovii systemi derzhavy* [Fiscal federalism in the financial sector of a state]. *Ekonomichni studii – Economic studies*, 2014, No. 4, pp. 16–18 [in Ukrainian].
4. Gaman M.V. *Mekhanizm formuvannya finansovykh resursiv rehionu* [The mechanism of formation of financial resources of the region]. *Visnyk AMSU – Bulletin of the UAC*, 2013, No. 2, pp.126–131 [in Ukrainian].
5. Izyumska V.A. *Teoretychna model' systemy upravlinnya mizhbyudzhetnymy vidnosynamy v Ukraini* [Theoretical models of intergovernmental fiscal relations control system in Ukraine]. *Visnyk ONU imeni I.I. Mechnykova – Odesa National University Herald*, 2014, Issue 2/5, Vol. 19, pp. 130–134 [in Ukrainian].
6. Kulchyts'kyi M.I. *Mizhbyudzhetni Vidnosyny v Ekonomichnii Systemi Ukrainy* [Intergovernmental Fiscal Relations in the Economic System of Ukraine]. Lviv, Ivan Franko National University of Lviv, 2015 [in Ukrainian].

7. Kulchyts'kyi M.I. *Teoretyko-metodolohichni osnovy mizhbyudzhethnykh vidnosyn: problemy, tendentsii ta perspektyvy rozvytku* [Theoretical and methodological basis of intergovernmental fiscal relations: challenges, trends and prospects]. *BiznesInform – BusinessInform*, 2015, No. 6, pp. 174–181 [in Ukrainian].

8. Treshchov M.M. *Detsentralizatsiya yak zasib resursnoi samodostatnosti terytorial'nykh gromad: teoretychnyi aspekt* [Decentralization as a means of resource self-sufficiency of local communities: theoretical aspects]. *Derzhavne upravlinnya ta mistseve samovryaduvannya – Public Administration and Local Self-Government*, 2015, Issue 2, pp. 60–69 [in Ukrainian].

9. Barbashova N.V. *Detsentralizatsiya upravlinnya ekolohichnoyu sferoyu: stan ta perspektyvy rozvytku* [Decentralization of environmental management: state and development prospects]. *Derzhava i pravo – State and Law*, 2014, Issue 64, pp. 291–297 [in Ukrainian].

10. Volokhova I.S. *Mizhbyudzhethni Vidnosyny v Ukraini: Suchasnyi Stan ta Perspektyvy Rozvytku* [Intergovernmental Fiscal Relations in Ukraine: Current State and Prospects of Development]. Odesa, Atlant, 2010 [in Ukrainian].

11. Kamins'ka N.V. *Detsentralizatsiya vlady i dosvid ii provedennya u zarubizhnykh derzhavakh* [Decentralization of power and experience of its implementation in foreign countries]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva VRU – Study Paper of the Institute of legislation of VRU*, 2014, No. 4, pp. 35–40 [in Ukrainian].

12. Zaichykova V.V. *Mistsevi Finansy Ukrainy ta Evropeis'kykh Krain* [Local Finances of Ukraine and European Countries]. Kyiv, SRFI, 2007 [in Ukrainian].

13. Voznyuk O.V. *Finansova detsentralizatsiya yak osnova stanovlennya samostiinosti organiv mistsevoho samovryaduvannya* [Financial decentralization as basis of formation self-sufficiency of local authority]. *Visnyk Donets'koho natsional'noho universytetu – Bulletin of Donetsk National University*, 2015, No. 1, pp. 441–444 [in Ukrainian].

14. Izha M.M. *Pokaznyk detsentralizatsiinykh protsesiv u krainakh Evropy* [Indicator of decentralization processes in Europe]. *Visnyk SevNTU – Bulletin of SevNTU*, 2010, Issue 112, pp. 152–155 [in Ukrainian].

15. Nekhaichuk D.V. *Doslidzhennya teoretychnykh modelei formuvannya finansovykh vzaemovidnosyn rehioniv ta tsentru* [Research of theoretical models of formation of financial mutual relations of regions and the center]. *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnya – Actual problems of public administration*, 2014, Issue 3, pp. 16–19 [in Ukrainian].

16. Stukalo N.V., Derkach M.I., Stukalo M.V. *Teoretyko-metodolohichni zasady fiskal'noi detsentralizatsii* [Theoretical and methodological foundations of fiscal decentralization]. *Ekonomichnyi prostir – Economic space*, 2010, No. 40, pp. 147–154 [in Ukrainian].

17. Cheberyako O.V. *Finansova pidtrymka mistsevykh byudzhethiv v umovakh finansovoho unitaryzmu v Ukraini* [Financial support of local budgets under conditions of financial unitarism in Ukraine]. *Finansy Ukrainy – Finances of Ukraine*, 2005, No. 9, pp. 13–19 [in Ukrainian].

18. Ivanov V.V. *Tipologiya mezhbyudzhethnykh otnoshenii i modelei byudzhethnogo federalizma* [Typology of intergovernmental fiscal relations and models of budgetary federalism]. *Vestnik MSTU – Bulletin of MSTU*, 2010, No. 1, Vol. 13, pp. 5–14 [in Russian].

19. Il'nytskyi O.V. *Reforma mizhbyudzhethnykh vidnosyn na shlyakhu do byudzhethnoi (fiskal'noi) detsentralizatsii v Ukraini* [Reform of intergovernmental fiscal relations on the

way to budget (fiscal) decentralization in Ukraine]. *Publichne pravo – Public Law*, 2016, No. 1, pp. 126–134 [in Ukrainian].

20. Mashchenko E.S. *Nalogovi federalizm kak bazis sotsial'no-ekonomicheskogo razvitiya strany* [Tax federalism as a basis for socio-economic development of a country]. *Mir nauki i obrazovaniya – World of Science and Education*, 2016, No. 1, available at: [http://www.mgirm.ru/World_of_science_and_education/2016/1\(5\)/Mashchenko.pdf](http://www.mgirm.ru/World_of_science_and_education/2016/1(5)/Mashchenko.pdf) [in Russian].

21. Tarangul V.D. *Zarubizhnyi dosvid orhanizatsii mizhbyudzhetnykh vidnosyn ta ikh zakonodavche zabezpechennya* [Foreign experience of intergovernmental fiscal relations and their legislative support]. *Byuleten' Ministerstva yustytzii Ukrainy – Bulletin of the Ministry of Justice of Ukraine*, 2006, No. 3, pp. 117–123 [in Ukrainian].

22. Kazuk Ya.M. *Modeli derzhavnoho upravlinnya mizhbyudzhetnykh vidnosynamy u rozvynenykh krainakh svitu: uroky dlya Ukrainy* [The models of state administration in interbudgetary relations in the developed countries of the world: lessons for Ukraine]. *Teoriya ta praktyka derzhavnoho upravlinnya i mistsevoho samovryaduvannya – Theory and practice of public administration and local government*, 2013, No. 1, available at: http://el-zbirn-du.at.ua/Kaz_s.pdf [in Ukrainian].

23. Nazarov V.S. *Mezhdunarodnyi Opyt Evolyutsii Metodik Raspredeleniya Vyravnivayushchikh Transfertov* [International Experience of the Evolution of Methods for Distributing Equalizing Transfers]. Moscow, Russian Presidential Academy of National Economy and Public Administration, 2013 [in Russian].

24. Stavers'ka T.O., Shevchuk I.L. *Reformuvannya mizhbyudzhetnykh vidnosyn v Ukraini* [Reforming the intergovernmental fiscal relations in Ukraine]. *ScienceRise*, 2015, No 6/3(11), pp. 29–34 [in Ukrainian].

25. Makarenko O.Ye. *Pravovi, ekonomichni ta politychni aspekty formuvannya mizhbyudzhetnykh vidnosyn* [Law, economic and political aspects of forming interbudgetary links]. *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnya – Actual problems of public administration*, 2009, No. 1, pp. 342–350 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 23 лютого 2017 р.
